

ТИЖНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE **TRIDEN**
UKRAINIENNE

Число 40 (196) рік вид. V. 6 жовтня 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 6 жовтня 1929 року.

В хроніці цього числа читач знайде звістки про поширення епідемій черевного тифу та дизинтерії на Україні. Серед тої гарячки, що її підняла совітська преса навкруги напів безуспішних хлібозаготівель та безнадійної справи із сівбою, ці вістки просочуються якось ніби випадково і тільки доповнюють безвихідність влади окупантів на Україні.

Ці звістки говорять, що в одному тільки Харькові зареєстровано за 10 день вересня 224 випадки захворінь, себ-то більше, ніж 20 чоловік на день. Шпиталі зовсім не підготовані для приймання хворих, медичного персоналу бракує, медикаментів також. Врешті совнарком України мусів оголосити всіх лікарів на Україні мобілізованими для боротьби із пошестю.

Ще одне лихо стихійне впало на многострадальну батьківщину нашу. Ще одна трагедія розіграється на її території, змученій і виснаженій, ограбованій лютими хижачами, що дбають лише про задоволення своїх інтересів. Оскільки справа боротьби з пошестями стоїть кепсько, то можна судити по заяві «Комуніста» (ч 214. з 17. IX с. р.), що епідемія, мовляв, почне спадати сама собою, не раніше кінця жовтня, коли «закінчиться овочевий сезон і стане холодніше».

Така заява, до краю безсоромна, заява *laisser aller*—свідчить лише про те, що влада фактично вже й зараз махнула рукою і їй нема ніякого діла до нещастя, що спіткало населення. Хай, мовляв, хвороба йде, колись таки й мине.

Обдурюючи це населення всілякими способами, грабуючи його безнастанку по цей день, вбиваючи в ньому всі живі соки, — окупантська влада, на звістки про епідемію, спокійнесенько собі лишає його на

призволяє. Епідемія, мовляв, пройде сама собою, коли «закінчиться овочевий сезон і стане холодніше».

А поки кінчиться цей «сезон», який до речі правдиво назвати можна «смертним», та поки стане «холодніше», бо зараз таки справді «гаряче», — то Україна не дорахується багатьох тисяч з свого населення.

І окупантська влада оголосить, що епідемію подолано.

Ось який жахливий стан українського населення під нелюдською окупацією ворогів.

Наше обурення, що його викликають звістки з того боку, повинно тільки подвоїти, потроїти наші зусилля в боротьбі проти окупантів, за визволення нашого краю з під нечуваного жорстокого ярма.

Але одночасно слід нашим емігрантським організаціям звернути увагу європейської opinio на становище нашого народу під червоним режимом і подати до європейської преси подібні «методи» большевицькі в боротьбі з пошестями.

Літературні спостереження.

ХІІ.

«Червоний Шлях» 1928 року

Зразки тенденційної большевицької белетристики.

В літературній критиці часто висловлюється думка, що одмоєляє тенденційній белетристиці в художній вартості. Тут потрібне застереження: белетристика описує відносини між людьми, і тому не може бути белетристичного твору, хоч би і побутового, з якого не випливала б більша чи менша соціальна ідея. Але часом вона впливає з описаних подій сама без наміру автора, а часом автор наперед зазначає собі ідею свого майбутнього твору і пише його ніби для її доведення. Саме таку тенденційність мають на увазі критики, коли кажуть, що тенденція позбавляє твір художності.

Такий погляд має певну рацію. Не буває людей, отже і письменників, які виробивши свої погляди, не стали б од них в певну залежність і під їх впливом у письменника його вражіння од зовнішнього світу часто складаються на цілком подібні дійсності.

Та в одному відношенні зазначення наперед ідеї твору може бути і корисним для письменницької роботи. Автор, маючи на увазі свою мету-певну ідею, не дасть собі розкидатися і заводити до твору дрібні спостереження, які не мають нічого до головної теми. Брак плановості теж часом набирає у де-кого з письменників розмірів помітної хиби. Якось дуже влучно про одні з таких творів одного нашого старого

письменника висловився небіжчик Чикаленко: Це купа, в якій мається і добре зерно, але ще більше половини і її треба було добре перегнати на віялці.

В дійсності сливе неможливо припустити, щоб письменник, хоч в середині своєї праці не усвідомив собі, які думки про списані ним (та їм подібні) людські відносини викликає його праця.

В тих випадках, коли белетрист починає свій твір без якоїсь тенденції, не уявляючи до яких висновків прийде, він починає писати під впливом якихось настроїв, викликаних у ньому життям. Ті настрої мусять бути сильними, хоч ще і неосвідомленими. І, хоч вони не прибрали ще форми узагальнюючої ідеї, але, дякуючи своїй силі, звертають увагу автора все до фактів так чи інакше споріднених. В процесі їх перегляду та складання в фабулу автор не може не освідомити собі тих ідей, до яких схилиться його твір і тоді, як-що автор од його не одкинеться, він почне працювати вже свідомо для кращого виявлення тих ідей в образах.

Само собою, що при тому дальшому обробленню автор може надати своєму твору колір відповідний своїм поглядам, але таки в менший мірі, ніж тоді, як би він і починав свою працю з певною тенденцією, бо раз записані життєві спостереження не все миритимуться з тенденцією автора і перестерегатимуть його од занадто вільного нахиливання життєвих вражень на послугу теоретичним переконанням. Зрозуміло, що в окремих випадках може бути значна різниця в мірі тенденційності і залежних од неї ухилень од життєвої правди.

Досі скрізь у нас була мова про тенденційність щиро, отже совісну, коли автор таки вважає, що його образи цілком відповідають тому, що є в дійсності. В залежності од цього тут хоч і можливі значні помилки, але таки в обмеженому розмірі, бо ж не можна уявити, щоб хтось совісно міг малювати сніг чорним, або ката — янголом. Та мається і тенденційність значно гіршого гатунку — тенденційність свідомо своєї брехні і несовісна. Автор для переведення своєї думки та підтримання того, що йому подобається, свідомо перекручує факти, описує, як дійсне те, чого ніколи не могло бути, а те, що було, не так, як було справді, а так, як йому хотілося б.

Саме така тенденційність широко розкорінилася у совітській літературі. Совітська література взагалі тенденційна, і совітський уряд і комуністична партія не визнають потрібною літературу, яка не має єдиною метою зміцнення комуністичного ладу і рішуче вороже ставляться до річей, якого будь іншого, а не комуністичного напрямку. Ці два так могутні в СССР чинники і сприяли поширенню несовісної тенденційності в совітській літературі.

Переглянути усю совітську белетристику такого гатунку і неможливо, бо її забагато, і неприємно, бо це робота нечепурна та нема і потреби, бо уся вона приблизно на один копій роблена. У белетристів цього гатунку виробилося кілька трафаретних способів переведення своєї тенденційної агітації. Щоб ознайомитися з ними я візьму кілька річей на зразок з місячника «Червоний Шлях» за 1928 рік, який спеціалізувався на такій тенденційності. За нечисленними винятками

оповідань теж тенденційних, але таких, тенденція яких стриманіша і не має прикмет несовісної (їх я тим часом не розглядатиму), більшість белетристики «Червоного Шляху» є грубо і несовісно тенденційною.

Одним з способів переводити свою тенденцію у белетристів «Червоного Шляху» є накопичування безлічі ганебних вчинків та рис на тих дієвих людей їхніх оповідань, що належать до ерств або партій ворожих комуністам, не клопочучись при тому про додержання ні побутової, ні психологічної правди. С. Сеник в оповіданні «На дачі» має завдання зганьбити гайдамаків та вславити большевиків. Ця мета так захоплює автора, що в нього не залишається часу подбати про розроблення свого твору. Так с'як склямзує він вступні події, аби скоріше приступити до здійснення мети. Напр. вбивство комуністами урядового шпика відбувається у нього так, як воно очевидячки не могло бути. Мешкаючи на дачі комуністи душать його перед самими ворітьми ледве він зайшов у двір і то серед білого дня, себ то на очах цілої вулиці і в присутності своїх дітей, що бавляться тут таки. Сеник, і сам відчуваючи неправдоподібність такого опису, позбуває цей к: опіт, завіряючи читачів, що паркан та ворота були зроблені майстерно, а дошки в їх щільно пригнані.

Похапки збувши вступні події, Сеник береться ганьбити гайдамаків, наділяючи їх без жадної ощадности прикметами некультурности, здичавілости, лютоости і т. д., але щось дуже подібно, що використовував він в тім спостереженні з большевицької практики. Так гайдамаки у нього, прийшовши вночі для трусу на дачу, забивають двох її мешканців, яких там знайшли, в тім числі старого батька. Але чомусь вони не вбивають двох інших, що нагодилися на дачу під час трусу та ними заарештовані. Це вже мабуть в інтересі дальшого продовження оповідання. Цікава ще та непослідовність в оцінці людських вчинків, з якою Сеник роздає в один бік хвалу, в другий ганьбу. Для його шпик українського уряду заслуговує смерти, шпик большевицький (серед гайдамаків) має усі його симпатії. Большевицький самосуд в його очах, природній і хвальний; гадамайцький, — злочин якого не можна досить зганьбити.

Чомусь большевики, полова моральність серед яких зовсім не бездогана, особливо часто і з великим, хоч певно, робленим обуренням люблять обвинувачувати буржуазію та буржуазну інтелігенцію у погловій розпусті. Дуже характерна в цім відношенні п'єса Мамонтова «Княжна Вікторія». У монастирі, який має боронити од большевиків, що наближаються, невелика військова залога та озброєні ченці, заховалося кілька буржуїв та ченців, і між ними ведеться нестримана розпушта, якою спокушається навіть схимник. До однеї баронеси полюбовники навіть «в чергу стають».

Розпусти на світі у всіх верствах багато, траплялася вона і серед буржуазної інтелігенції, та було її там, менше ніж серед большевиків і ніколи не була вона там такою одвертою та бессоромною, як в п'єсі Мамонтова. В буржуазному товаристві подекуди не цурагися деохзначного благозукання, аге таких несмачних балачок та пісень, які накидає Мамонтов своїм дієвим особам з буржуазії там не вєлося, а і зага: і усі

образки цієї п'єси показують, що автор не бачив і не знає того життя, яке описує.

Тим нещирішими і навіть смішними видаються ламентациї Мамонтова та інших большевицьких письменників з приводу роспусти буржуазної інтелігенції поруч з оповіданням п. Скрипника «Іван Петрович та Феліс», яке друкувалося в тім таки 1928-м році на сторінках тогож таки «Червоного Шляху». В тім оповіданні автор має завданням в белетристичній формі з'аналізувати та угрунтовати комуністичні погляди на відносини між мужесььким та жіночим станом, і з того погляду виступає в оборону жіноцтва проти старої моралі, яку він окреслює так:

«Закон самця, носія вищої влади, що здобув її мускулами своїх предків». «Жінка, що я кохаю, — не мусить належати нікому іншому». «Жінка, що я кохаю не мусіла була нікому належати і в минулому».

Отже п. Скрипник обвинувачує буржуазну мораль в кривді жінкам і унає ту кривду в тім, що чоловікам буржуазна мораль ніби дозволяє належати багатьом жінкам, а жінок позбавляє права належати багатьом чоловікам.

Насамперед стара добольшевицька мораль, яка заржди залишаєся християнською ніколи не ухвалювала неупоряджених полових зносини для чоловіків, а як що чоловіки, противно приписам тієї моралі, може частіше од жінок, порушували ту заборону, то навряд чи моральність людства покращає від того, коли і жінки переступатимуть ту заборону в тій же мірі, як і чоловіки, або нова мораль визнає повозі відносини зовсім вільними, як того хотів би п. Скрипник.

Та особливої уваги в оповіданні Скрипника заслуговує те, що він так побивається за порушення права жіноцтва на вільні полові зносини, отже надає їм дуже велику вартість. Це зовсім природно для людини матеріялістичного світогляду, але навряд щоб ті, хто так перецінюють погоне життя, могли щиро уболігати за половою моральністю, як те роблять однодумці п. Скрипника, щоб мати ще і цей привід ганьбити буржуазію.

Правда, в дальшому розвитку свого оповідання Скрипник намагається окреслити різницю між чистим і нечистим коханням, подаючи зразок чистого, на його думку, кохання в коханні Феліс до Івана Петровича, отже ніби надає цій різниці значіння, а те це йому не ведеться. Кохання Феліс в його опису визначається тільки одною рисою — дуже загальною жагою, яка залежить скоріше од темпераменту, ніж од чистоти кохання, а навіть, хто й зна чи вдатна, їй стрияти. Отже думаю, що розвинуте Скрипником комуністичне розуміння кохання не може дати його однодумцям права брати на себе ролю вчителів моралі.

Так само часто уживають комуністичні письменники ще двох таких способів агітації: 1) фантастичні описи совітського механічного будівництва та винаходів ніби то винайдених (в дійсності не існуючих) совітськими вченими, а то і простими майстрами і 2) не менше фантастичні описи будівництва соціального та відданности робітників і селян (пріч куркулів) совітській владі та совітському ладу. Не випад-

ково для підкреслення наче то великого промислового поступу ССРСР більшовицькі письменники беруть не реальні, а вигадані авторами, приладдя, от як якийсь особливий міст у п. Лебянки в оповіданні «За участю зайця» або такий же особливий аероплан у Кузьмича в оповіданні «Шість тисяч метрів». Бачучи в дійсності саму руїну, вони тішать себе мріями та сподіваються одурити ними і читача. І як у механічному, так і в соціальному будівництві злиденна дійсність примушує більшовицьких письменників манити себе і людей описами неіснуючих поліпшень та неіснуючого добробуту. Само собою, така белетристика є цілком нездарною і не художньою, але комуністична партія утворює на неї попит. Більшовики спірають свою владу не на співчутті людно-сти, а на насильстві та карах, але мусять таки дбати, щоб прихилити до себе хоч якусь частину, хоч би і менше розвинену частину людно-сти. Серед загального недоволення вони бачуть, що воно має рашію, а в них бракує доказів, щоб побороювати недоволення ідейно. Тому єжигують для агітації ті способи, які тільки і мають, рахуючи на успіх тільки серед менше розвинених громадян, кого ще можна до якогось часу дурити брехнями та манити обітницями.

Давній.

Арабсько-жидівський конфлікт.

Події, що відбуваються в Палестині, не є подіями вигаданими. Мають вони свою історію, та суть наслідками тієї політики, яку провадила Велика Британія, яко мандатарна держава, а по-друге — і конфлікту натурального, який виник між сіоністичними стремліннями, що намагаються опанувати Палестиною, та інтересами тубільчої людно-сти, яка складається переважно з арабів мусульман (640.000) і християн (78.000) проти 158.000 ворожих жидів.

Після сегової війни Палестина була визнана європейським трактатом 10. VIII. 1920 р. за незалежну державу та на підставі трактату в Лозанні була зарахована до держав мандатарних в категорію А. Мандат над Палестиною Ліга Націй віддає Великій Британії, погоджуючи за обов'язок організувати відповідно до числа мешканців та згідно з декларацією Бальфура народню базу жидівську. Базу, чи то пак огнище жидівське, в жадному разі не державу, так брєніга відома декларація Бальфура з дня 2. XI. 1927 р. В своїй декларації англійський уряд ясно підкреслював, що при цьому не допустить до зменшення прав місцевої людно-сти, себ-то арабів, що зрештою рієно ж підкреслила Ліга Націй при акті признання мандату над Палестиною для Великої Британії. З огляду на таку постановку справи, утворилася ситуація, яка віддавала цілком жидівську справу в англійські руки.

Як свідчить історія англійської колоніальної політики, англійці завжди старалися пристосуватися до вимог хвилі, для утримання підвладних народів, навіть ціною найбільших уступок. Тому ясним

видавалося кожному сторонньому спостерігачеві, що було б нерозумним будувати в Палестині, в якій мешкає від 1.000 літ арабська більшість, нову жидівську державність, будувати цю державність тільки на хвилевій англійській прихильності, тим більше, що мандат Ліги Народів і декларація Бальфура, виразно наказували одноразово з будовою народної жидівської бази, боронити інтереси місцевої людности.

Помимо такого стану річей, сіоністичні жидівські організації, уважали за можливе стреміти не до створення народнього огнища, але домагатися створення жидівської державности та шляхом колонізації осягнути більшість в Палестині. Проміж жидівськими діячами в Палестині, як рівно ж в Європі й Америці, знайшлися й такі, що стреміли до прилучення навіть Трансйорданії, вважаючи, що територія сучасної Палестини є за мала для будучої великої жидівської держави. Жидівські емігранти, помимо остережень місцевих жидівських мешканців, починали домагатися упримогованого становища для себе, на що арабська більшість відповіла протестом та домаганням перед англійською владою захорвати status quo у внутрішніх стосунках країни.

Англійська влада була змушена рахуватися не тільки з впливами світового жидіства, але й з засадами своєї політики на півострові арабському, рівно ж з настроями 100 мільйонів підданних собі мусульман.

Отже великобританська політика старалася якось погодити ці два суперечних чинники та задоволити оскільки можливо два табора, — відси виходить непевність англійської політики в Палестині і, як наслідок, події, які там відбулися.

Сіоністичні організації, помимо того, що в жидівських руках знаходиться тільки біля 10 відс. землі, виступали з вимогами перед англійською владою, аби було секвестровано певну кількість землі з метою організації нових жидівських колоній, які протягом найближчих п'яти літ можна було б оселити 100.000 нових жидівських іммігрантів.

Всі ці причини знайшли корисний матеріал до пожежи, яку легко було запалити при першій потребі. Вартий уваги факт, що англійський уряд став об'єктом критики не тільки з жидівської сторони, але і з боку арабів, як місцевих, так і по всіх поважніших арабських середовищах.

Одноразово з протестами сіоністичних організацій, пороскиданих по цілому світі, виступили мусульманські організації, оскаржуючи британський уряд в протекційній жидівській політиці, на шкоду арабській людности в Палестині.

Опінія англійська, яка дотепер була по стороні жидів, почала в зв'язку з подіями в Палестині, схилитися на сторону арабів, критикуючи політику протегування сіоністичного руху.

«Evening News» кличе, як найшвидче перевернути палестинську політику, вважаючи дотеперішню політику неприязною.

В правлячих жидівських колах, палестинські події викликають певну дезорієнтацію, хоч на загаль викликали ще більше заєзяття до боротьби. В жидівських колах, ворожих сіонізму, вважають палестинські події за поважний удар сіоністичній ідеї. Певна частина жи-

дієства, що підпирає колонізаційний жидівський рух в Криму та на Україні, бачить реакційність тільки своєї роботи. Таким чином набирає знову де-що на актуальності колонізаційний рух в СРСР з його, ніби то історичними, підставами («див. «Тризуб». ч. 22 з 1926 р.). На загал ідея колонізації жидами якогось терену в широких шарах жидівської суспільности згубила на популярности.

Наразі події в Палестині притихли, але всі здають собі справу, що вони ще не зліквідовані, як рівно не зліквідовані причини подій.

Арабське населення Палестини готується до боротьби за свою прагу. Як відомо, з певних джерел, недавно закупили араби в одній з держав Європи транспорт військового матеріялу. Але для чого закуплений військовий матеріял, покаже нам найближча будучина.

Л. Л.

Про українську еміграцію в Америці.

Застерігаю згори, що знаю українську американську еміграцію лише по її газетах і по тому, що пишеться в тих газетах. Пригадую собі що два роки підряд читав про celibat і неcelibat, потім, як в тумані, згадую про феєричні дерепетії й скарки ногітніх Івана Івановича з Іваном Никифоровичем на Чигагському ґрунті, ще потім — безконечні дебати з приводу того, чи зосталася ще в Болшеєї її клюква і чи бігають там білі відмеді в день чи ні... Зовсім недавно ціла американська газетна опінія віддавала дань Микиті Шаповалові. Лише учора безконечно писалося про те, що бачив під час своєї подорожі на Україні Мирослав Січинський і чого не бачив...

Багато чого писала заокіяньська преса такого, про що зараз і не згадаєш. Але скільки мені, протягом довшого часу, не доводилося читати укр. американську пресу ніде, і ніколи я не міг помітити того, щоб укр. американська еміграція розглядала себе, як би культурно-національним послом України перед американським народом, його державою і його культурою. Вже ось за десять років існування української еміграції національної за кордоном, ні разу ніхто не міг почути, що українська американська еміграція чимось не те, що подумала заімпонувати американським громадянству, культурі чи державі, а навіть, того, що хтось десь висловив натяк на таку ідею. Грузини, наприклад, не маючи в Америці ні газет, ні стотисячної еміграції досягли того, що зовсім недавно, бо через багато років після знищення большевиками їхньої самостійности, американський Сенат займається справою їхнього визнання. Хто слідкував за прогресивним паралічем української єдности в Америці, за триумфом дрібного бізнесменства, той з певністю може сказати, що те, що можливо зробити одному дипломатові, не можливо зробити абсолютно цілій такій еміграції, що за багато років свого життя не навчилася розуміти користь акції великої громадської одиниці.

Попробуйте кожного такого громадського анархиста запитати про силу військових одиниць і він вам ясно скаже, що сотня сильніша за одного козака, що корпус сильніший за дивізію, що армія сильніша за корпус. Але коли справа доходить до громадської організації, то тут логіки дарма шукати. Таблиця множення тут ні до чого, і в товаристві, яке за пеньком не бачить ліса два по два обов'язково складають стеаринову свічку, а не чотири. Вся енергія витрачається на внутрішньому фронті, увесь розум виходить на дрібну помсту, на пасквілі, на вишукування способів допекти ближньому, який теж сидить і мріє, які б йому вигадати в свою чергу скорпіони проти супротивника, що зачепив його величчя.

А про те, дивлячись здалека, нам здається, що в Америці є, як в Сполучених Державах, так і в Канаді, безмежне поле діяльності для еміграції, що, навіть сплучи, могла б думати про національну і державну переможну акцію.

З Америки вийшли польські легіони, з Америки ірландська еміграція підтримувала і боролася за свою незалежність, через 140 років після анексії Канади, Франція мала під час великої війни допомогу від своїх колишніх колоністів в Канаді, навіть гониме в Росії жидівство, що переселилося до Америки, стоїть горою за велику Росію, а не за єпископа целібатника, чи за редактора, який дотепніше ляється. Чи не думаєте, читачу, що, як би заокраїнська українська еміграція, замість внутрішньої боротьби, обернулася своїми силами на зовні, що це було б більш корисно для цілої української справи, національного престижу і застрягнутої державности.

Проаналізуємо детальніше. Свого часу на целібат пішло море чорнота і гори палеру. Вони б могли піти в зовсім інший бік. Вже кілька років, як всесвітнє відомий американський економіст проф. Зелігман (Колумбійського університету), зібравши колосальні кошти, приступив до видання енциклопедичного словника політичних наук на трьох мовах (англійській, французькій та німецькій). До співробітництва в словникоєї запрошено вчених цілого світу. Мабуть українській справі зовсім би не пошкодило, як би в згаданому словникоєї, що буде мати колосальне значіння надалі, з'явилося як найбільше матеріалу про Україну. Кому б про це найліпше знати і кому б до цього найближче стояти, як не американським українцям. Є ж там і професори, і редактори, і доктори і інші кваліфіковані культурні робітники.

Не претендуючи на повність, згадаємо ще про Рокфелера. Як би американська укр. еміграція більш дбала про загальне українське благо, а не про свої дрібні справи, чи не впав би на бідні укр. наукові інституції золотий дощ, як він падає на інші, значно багатші. Росіяне добилися того, що Америка, в супереч своїм заборонним законам про імміграцію, улаштовує в великій кількості у себе росіян, скінчивших високі школи в Європі. В цей час наші студенти Подебрадської Академії і Празького Українського Університету б'ють каміння на чеських дорогах і наладовують пісок на чеських залізницях.

У Вашингтоні часто повстає питання про визнання й неїзнання СРСР, в американському Сенаті обговорюються різні проекти експансії

як раз на Україні. Ні разу не чуто було і не видно було в українській американській пресі, щоб хтось цим цікавився більше, ніж якимсь австралійськими чи новозеландськими переборами. Тай хто б цим цікавився ближче, коли і органа на таку акцію немає. Це ж справа єдності, імпуновання і татту. А у нас відомо, що коли один ліде в одні двері, то другий забіжить ззаду і бде говорити не про справу, а про те, що перший не є уполноможений, що він батька вбив, мати зарізав і що його навіть страшно залишати самого в салоні...

Судячи по крикові преси, по її кількості, по всьому, що видно через окуляри, треба думати, що в заатлантичній еміграції таїться велика сила. А е в цей час вона подібна гірським струмкам після бурі. Є сила, яка рве, е енергія, яка вибухає. е маса, але вона розбита, і нікому не страшна, доки себе не зрозуміє, не вихопає і не дисциплінує.

Вже б'є дванадцята година це зробити, хоч би взявши приклад з тої самої української еміграції в Європі, що, скинувши з себе всяке політиканське шумоєиння, одкинувши в'д себе всіх політиканів-отаманчиків, злилася на конференції в Празі 25-26 череня с. р. еь одну могутню єдину національну організацію, що в цій своїй єдності знаходить нові сили на покращання в середині і на широку роботу на міжнародньому ґрунті.

Як би з Америці поєтала подібна організація, то, поминаючи те, що вона б могла зробити для себе і для української справи в самому широкому розумінню цього слова, могла б вона ще і дуже впливати на позитивне вирішення багатьох справ в Лізі Націй, що близько торкаються української еміграції в Європі. Всім відомо, яку велику роль грають в Лізі Націй — Англія й Канада і до чого сильна неофіційна позиція там американського спостерігача. Певно не одна справа могла бути вирішена в Лізі Націй в інтересах українських переселенців-емігрантів, в інтересах українських емігрантських шкіл і т. и., як би українська еміграція в Європі мала підтримку американської, з якою в організованому стані рахувалися б і канадійці і американці, і навіть англійці, що в політиці і в економіці зацікавлені по всьому світу.

Прийде час, коли думки, подібні нашим, будуть здаватися банальними і непотрібними. Кожен свідомий українець, певно, життя своє згодиться віддати за те, щоб наступив єін, як найшвидче...

І. Заташанський.

Ілюстрація до «самостійності» УССР.

Найбільше жалюгідним виглядає твердження й Москви, і наших «самоотвержених малоросів» про т. зв. «незалежність» совітської України в таку гарячу пору, як хлібозаготівлі. В цей період найбільш проступає на зовень те принижене, до скрайности, колоніяльне становище совітської України, мовчазна її залежність од ласки московських

володарів, та безпросвітна роля багатії, — не дигляючися на стихійну біду та на безгосподарність влади, — даючої країни, яку цинічно Москва називає просто сесею «кочегаркою»...

Винші моменти ще так сяк егоїзм Москви уступається перед тактичними міркуваннями, і, щоби не дратувати занадто українське населення, вона прикриває свої аспірації всякого роду подачками, то «українізацією», то «планетарного маштабу» планами «соціалістичного будівництва», то такою «красою й гордістю совітів», як Дніпрельстан то-що.

Але коли наступає момент — «дайш хліб», коли потреба у збіжжі робиться нагальною, то слину в нахабстві Москви немає, немає й краю її зажерливості. Маго того, що це узаконене здирство, як хлібозаготівлі, переодиться по всім правилам і методам окупантської влади, мало того, що ця влада не рахується ні з потребами самого населення, з інтересами території тої «кочегарки», з якої викачує хліб, мало того... Зажерливість влади переходить всякі межі.

Так тов. Микоян, наркомторгу ССРСР, що слідкує особисто за перебігом хлібозаготівель на Україні, на нараді окрторгів Прагсбережжя у Києві заявив:

«Об'їздивши шерех округів України, я переконався, що Україна може значно перевищити своє річне завдання по хлібозаготівлям (ростріл «Известий». Ред.). Темп хлібозаготовок повинно підсилити і відсталі райони мусять підтягнутися» («Изв.» ч. 217 з 20. IX. с. р.).

Одночасно в Москві тов. Молотов, теж не аби який достойник совітів, виступаючи на московській партійній конференції, що одбулася 14 вересня с. р., і одзначаючи, що на Херсонщині, напр., в одному районі (Каховському) зібрано хліба лише 6-7 відс. наміченого плану, страшенно обурюється і в своєму гніві до України не хогає московської глоти:

«Спокойно относиться к подобным безобразиям совершенно не допустимо». (ті ж «Изв.»).

І це тоді, коли, як подавала преса, серпневі заготовки були, ніби, успішними! Такі голоси московських панів.

А водночас, на Україні, серед підвладних Москві урядовців лунають інші нотки. В минулому числі «Тризуба» («З преси») наведено було слова Гуцуляка, що виступав від Укрдержплану на раді народніх комісарів УССР з приводу контрольних чисел України. Він говорив:

«... потреби людности в харчових продуктах цілком не будуть задоволені. Зернова проблема України, як і раніше, також залишається найпекучішим питанням соціалістичного поступу»... («Прол. Пр.» ч. 208 з 10. IX. с. р.).

Отже, одно говорять московські окупанти, — друге говорять їхні намісники на Україні. І одно з другим не можна погодити.

І справді, як примирити Микояновське переконання, що

«Україна може значно перевищити своє річне завдання по хлібозаготівлям».

з майже плаксивим, але правдивим твердженням Гуцуляка, що

«потреби людности в харчових продуктах цілком не будуть задоволені».

Але чи будуть плакати тов. Гуцуляки і К-о, чи ні, а хліб Москва здирає, бо Москва не шуткує і свій погрядєислосєи! а вона словами тов. Молотоєа

«спокойно относиться к подобным безобразиям совершенно недопустимо».

Воїстину ж правдиво, що «Москва слезам не верит»...

М-а.

Маленький фельетон.

I.

«Де Авель, брат твій?» — Бог спитав.

— «Хіба я знаю...» той сказав.

Та загуло усе кругом:

«Він пише Каїну в альбом».

II.

«Не вчись!» — сказав Сірку Султан,

«Як вмієш ти хвостом крутити,

Служить на двох, поклони бити, —

І так опинишся в УАН».

В. Валентин.

3 подорожніх вражінь.

1. Німці на Мораві.

Крім компактної маси німецького населення на північному заході Чехословаччини німецькі оселі зустрічаються вкраплені в саму гуцу слов'янського люду. Така була політика Габсбургів. Оце на кордоні між двома з давніх давєн слов'янськими землями — Чехією і Моравою вони оселяли німецьких колоністів. Divide et impera. Треба було відділити ці два дуже і дуже близькі до себе народи низкою німецьких сел і міст, утворити певну загороду із певного і вірного населення.

Тепер ці оселі залишилися островками серед слов'янського моря. У мешканців їхніх не може бути жадної надії, жадних вигледів, що вони знову стануть панами в цій країні — вони мусять миритися зі становищем національної меншости. Правда, національним меншостям в ЧСР живеться добре. Не кажучи вже про автономію культури — в таких оселях і політична влада в руках місцевого населення — всі уряди (за винятком жандармерії) обсаджено німцями. Скрізь говорять по німецьки (хоча офіційно прийнято дві мови — чеська і німецька. Вівіски скрізь німецькі. Ось невеличке місто на півночі Морави — Світава. В'їзджаси і дивуєшся — очам своїм не віриш. На вулицях червоно-чорно-жовті прапори — готовиться якась урочистість. Слова чеського не почувш. Поліцейський не розуміє, коли до нього звертаєшся по чеськи. А може і розуміє та робить вигляд, що не розуміє. Народ тут завзятий. Не хоче він говорити чеською мовою, примушує, щоб до нього звертались в його рідній мові. І тільки тоді, коли пізнає, що говорить з чужинцем, охоче переходить на чеську мову — коли, цієї чужинця говорити по німецьки не може.

Невеличке бідненьке німецьке село — Nampl — по чеськи зовсім инакше Skřipov. В неділю відбуваються гімнастичні вправи місцевого гімнастичного товариства Turnverein. Провідником цього т-ва є місцевий «буржуї» — власник фабрики солом'яних капелюхів — був. лейтенант австрійської служби п. Мюлер. Німецький патріот і в життя цього т-ва він вклав весь свій патріотичний запал. Ходить про те, щоби німецький дух серед цих убогих мешканців — підданців слов'янської держави не погасав. Ходить про те, щоби вони, поруч з культом тіла, культивували і свою німецьку культуру, свої звичаї, свої відмінності. Тому закладається і організується своє гімнастичне т-во — яке в жадному зв'язку з чеськими («Сокол», «Орел», Д. Т. С. — робітничє тіло (правне об'єднання) не стоїть. Тому по черзі в кожному з німецьких сел відбуваються ці свята. Тут поруч зі звичайними гімнастичними вправами відбуваються і спеціальні «номери» — яких я ніколи не бачив на подібних чеських вправах. —

Ось навколо — дорослі дівчата співають колискову пісню. В центрі цього кола маленькі дівчата — 8-10 років — з дитячими колясками і ляльками роблять відповідно словам пісні рухи: то підкидаючи свої ляльки до гори, то качаючи їх на руках, то кладучи до колиски. Цей номер робить сильне вражіння. Плекається культ матери. Мати-основа родини, родина — основа цілого суспільного життя. Сентиментально, але почуваш, що за цим чується тверда воля, настирливість, організованість, сила. Навіть тут, на цьому святі виявилась ця тверда воля. Погода в цей день була не дуже сприятлива. Сонце трохи посвітить, а потім сховається за хмари. Іде дощ. І так на переміжку — з 2 годин по полудні аж до самого вечора. І так на переміжку з дощем виконувались всі ці тіло-вправні номери. Іде дощ і всі — виконавці і публіка — розбігаються по сусідніх хатах, влунях, до гастрого-у (ресторації). Вигляне сонце і всі знову на місці. Публіка сідає на мокрі від дощу деревляні лавки, а виконавці виходять на мокру траву. Музика починає грати. Заявляється п. Мюлер починається чергове число програму.

— Один номер дає Господь Бог на небі, а один номер я — каже нам п. Мюлер.

І виконавці і публіка одна родина, що міцно спаяна оцією своєю відрваністю від рідного німецького коріння, цією закінчатістю в чужу державу, серед чужого народу. Чехів — із сусідніх сел — на святі не було і не буває нікого. Був, правда, один, що прийшов з нами із сусіднього (в 3 км.) чеського села — молодий хлопець, соціал-демократ — член ДТС. Він уперто скрізь говорив по чеськи, хоча німецьку мову знає добре і зі своїми вліснтами - німцями (він сам швець) говорить по німецьки. Але то «обход» — (торгівля), то промисел — це одне, а тут він має показати, що господарем на цій землі є вони — чехи і що їхню державну мову мають всі розуміти. І почуваш що націоналізм (а може і шовінізм) цього молодого соціаліста має рацію. Хоч це випадє таки троше печемно — він же тут гість. Але ж інтереси держави і нації мають бути на першому місці — особливо коли маєш до діла з таким завзятим супротивником, як оці німці.

Чехословачина—країна замків. Рештки лицарського середньовіччя— вони розкидані по цілій країні — більше зрештою в самій Чехії і на Мораві. На Словачині — там лишилися руїни — турецьке панування знищило їх дуже скоро і потім вони вже не відбудовувались. Ріжні замки зустрічаються — або остаточні руїни, кам'яні глиби, що кажуть лише нам про нетривкість всього того, що зробила рука людини.

Особливо понищено цих замків під час 30-літньої війни. Або замки пізнішого походження, що власники їхні ще живуть в них (це дуже рідкі випадки), — а скорше вони перейшли до рук міста, а місто їх пристосувало до своїх потреб. Такий замок короля Юрія в Подебрадах. Належить він «тазенському т-ву», що має в руках своїх подебрадських курорт. В цьому замкові, що повинен увійти до історії української еміграції — знайшла собі притулок і Українська Господарська Академія — її кабінети і аудиторії розташувались по кімнатах колишнього чеського короля.

Під час своєї подорожки по Чехії я оглянув два замки, що вразили мене своїм контрастом. Це замок Бузов — в північній Мораві і замок Шпільберг — в Брні.

Бузов — це замок лівонського ордену. Перед війною заходами гротмайстера ерцгерцога Євгена Габсбурга він був реставрираний, при чому мета реставрації — відбудувати замок таким, яким він був ще в XIII ст. за часів сили і слави німецького чернечого ордену. Але треба сказати, що мета ця послідовно не була переведена в життя. Лише зовнішнє дотриманий старо-готичний стиль. В середині мішанина всіх стилів—починаючи від старої готики і кінчаючи ренесансом. Крім того оскільки замок цей був призначений для потреб самого ордену, для того, щоб в ньому жили сам Гротмайстер і члени ордену, то в ньому ми зустрінаємо і ознаки сучасного комфорту. Так поруч з капітульною залою засідань, що суворо витримана в середньовічному стилі, ми бачимо і модерно улаштовану ванну кімнату, для приїжджаючих членів ордену. Як що і є старовина, вона підчищена, підправлена. Більше ж підроблено під старовину і цієї «старовини» найбільше 30-40 років. Ходишь по цих блискучих паркетах, роздивляєш ці ліжка з деревляним пологом зверху і думаєш не про середньовіччя, не про тих воєвничих ченців, що несли хрест і меч— *ad maiorem Dei gloriam* проти магометанського Ісламу, проти поганських прусів і... проти християнського короля Ягела Польського. Думаєш про недавнє минуле, про примху великих панів Габсбурзької монархії, що затратили величезні гроші на цю «реставрацію».

І другий замок — Шпільберг в Брні. На високій горі, що панує над великим з 200.000 — ним населенням містом. Стоїть він з XII століття, багато разів його підправляли, але робили це не для того, щоб тут великі і сильні світу цього могли мати насолоду з життя. Цей замок став за Габсбургів страшною в'язницею, куди володарі дунайської монархії кидали своїх найзавзятіших противників. Нас ведуть в каземати — вогкі темні кам'яні коридори під землею. Якісь катакомби. По боках келії — камери для ув'язнених. Тут мучились довгі роки італійські карбонарії, борці за італійську самостійність, страшні для габсбургів змовники і бунтарі. Показують нам камеру, де на залізному ланцюгу сидів 8 років (1822-1830) італійський поет Сильвіо Пелліно, що потім описав свої роки ув'язнення в книзі, яка була перекладена на всі європейські мови. Показують іншу камеру, де теж прикуті сиділи інші герої карбонарії. Там висить довгий список імен — майже всі вони тут знайшли свою смерть. Тепер ця камера повна вінки — їх прислав італійський уряд — вже після війни, коли стала самостійною Чехословачина — ці вінки італійські летуни, кружляючи над Шпільбергом кидали вниз — на це страшне місце мук і страждань своїх співгромадян. Вінки, що принесені були через 100 років після того, як ці люде в абсолютній темряві, прикуті до деревляного ліжка покутували своє стремління до свободи і незалежності свого краю. Лише через 100 років уряд вільної і незалежної Італії зміг віддати те, що належить цим громадянам — героям-мученикам. Там нижче в парку, що оточує Шпільберг, стоїть видубований тепер же пам'ятник цим патріотам—з символом Риму-

на мурованій підставці — Ромул і Рем і вовчиця, що їх годує. Там вище в одній з кімнат замку — уміщено музей — dei patrioti italiani allo Spielberg, присвячений цим же карбонаріям. Там зібрано все, що торкається їх життя і діяльності. Листи що писали вони у в'язниці, їхні портрети, книги, що їм присвячені.

Але ми ідемо далі по холодних темних (тепер там проведено електрику) і вогких коридорах. Нам показують знаряддя тортур: «диби», колеса, цвяхи і т. и. Нам кажуть, як винаудять підвішували у цьому коридорі до стінки, а зверху по спеціальних трубах на них каплями падала вода — вони божевільні від жаху і болю. Гуманний імператор Йосип II сам спробував цей рід кари — наказав підвісити себе — не витримав і півгодини і заборонив його надалі вживати. Це було давно — думаші — в кінці XVIII віку. І згадуєш, про че-ка, про ті знаряддя мук, що вживають їх сучасні червоні можновладці російські. Те, про що чув, про що читав, що і сам бачив на власні очі — те мало чим різниться від казематів Шпілберга. Лише тут це минуле, що показують за 2 корони задоволенням підданцям «буржуазно» республіки, там — це страшна дійсність, сучасне, що давить і гнітить «вільних» громадян пролетарського союзу.

Але досить казематів, досить цього страховища минулого. Виходимо на вільне повітря і попадаємо до «музею одбою» — музею визвольної боротьби чеського народу. Тут зібрано все, що торкається і героїчної епопеї чеських легіонів на різних фронтах великої війни, і боротьби чехів за визволення у себе вдома, за панування Австрії. Зібрано багато, фотографії, листи, плани боїв, уніформи, відзнаки; навіть шматок землі з під Вердена лежить у вітрині за шклом. Видно любовцю руку, що збрала всі дрібнички, буденного життя борців за волю, дрібнички, що тепер стали національними святощами. І цікаво — перше, що кинулось нам у вічі, як тільки ми ввійшли до залу музею — це колекція українських грошей: 2.000, 1.000 гривень, 1.000 карб. і т. и. Бракує «богданівок» і «фейгелів» і мій колега пропонує завідувачу що він надішле «для повноти колекції». Той з радістю приймає пропозицію.

Із чеського музею ідемо до музею італійського. Гарно придумано — руч з пам'ятниками гніту, свавілля, страждань людських — поруч з цими чорними казематами і над ними — умістити ці музеї перемоги, музей-пам'ятники свободи людського духу і стремління. Віриш, що так як і ми перейшли каземати, так і народ український перейде часи пригнічення і поневолення. На своїй вільній землі він побудує свої музеї «одбою» — а застінки че-ка показуватиме чужинцям, як страшний пережиток минулого. Тільки ... Коли це буде?

(Далі буде).

Є. Гловіньський.

Патентована брехня.

Перед нами недавно видана Державним Видавництвом України книжка Д. Лермана «Робітничче-селянській молоді про землевлаштування євреїв».*) Ця книжка у 34 сторінки має своїм завданням пояснити простому українському народові заходи совітського уряду в справі жидівської колонізації на Україні та переконати його не тільки в тому, що жиди мають право селитися на Україні, але і в тому, щоб селяне ще давали самі кошти на цю справу.

*) Д. Лерман. «Робітничче-Селянській молоді про землевлаштування євреїв». ДВУ. 1929. Ціна 12 коп.

Написана вона умисно примітивно, досить засмальцованою українською мовою, вдаряючися часом у занадто прозору наївність.

Ми вже не раз спинялися над питанням жидівської колонізації на Україні і висловлювали з приводу цього наші погляди. Цих поглядів ми й не міняємо.

Але зараз не це нас цікавить. Хочемо звернути увагу читача на той цинічний підход совітської влади до цього питання, на те безсоромне оправдання большевицької політики, те нахабне стремління обдурити населення, роблючи злочинні експерименти, що їх практикують сучасні володарі на тілі України.

З самого початку автор хоче розрізнити дві національні політики: буржуаз у і комуністичну. Але слабо це йому вдається, бо його означення «буржуазної» національної політики слово в слово означає політику Москви відносно України.

Ось це определение:

«Національну політику капіталістичних держав побудовано на пригнобленню національних меншостей, колоній, на розпалюванні національної ненависти між різними національностями, нацькуванням дужчих націй на слабші, організації сутичок між ними і, нарешті, на організації погромів окремих націй»... (ст. 5).

Все це абсолютно правдиво і відносно минулого України, і — яка іронія! — відносно сучасного. Хіба національну політику Москви сучасної не побудовано на пригнобленню національних, вже не меншостей, а цілих націй, як Україна й Грузія, Туркестан й Азербейджан? Хіба Москва не розпалює сьогодні національної ненависти між українцями, наприклад, і жидами, настроюючи перших проти других своєю політикою; хіба вона не організувала справедливі, чистої води, погроми України й Кавказу, і хіба не громить вона що-денно забираючи останній хліб у населення?

Але автор співає своєї. Розказавши про минулу політику царату відносно різних національностей в бувшій імперії, з окрема про жидів, автор починає солоденькими словами розповідати про не менш, як на його, солодку політику сучасної Москви відносно різних національностей. І тут він у своєму ліричному захопленні, примруживши від насолоди очі, показує уважливу миротворність і надзвичайну добродійність совітського уряду:

«От недавно виявлено нарід карагас, що його вже вважали за загублений, на території Тулунської округи; цей нарід близький походженням по північно-американських індійців і нараховує 403 особи. Сибірські радянські і громадські організації вживають тепер всіх заходів до того, щоб відродити і повернути до політико-господарського і культурного життя трудящих карагасів, як-рівноправної нації Радянського Союзу». (ст. 8).

Такими способами пускає автор туман межі очі. І справді, яке уважне ставлення до народу, що нараховує аж 403 особи, себ-то населення одного будинку в Москві! Такого уважливого відношення Україна до себе з своїми 28 мільйонами населення не знає й не знатиме. І ясно, чому. Знає про це і автор, але не сміє вже боротися з очевидністю,

і відносно «благодійности» совітського уряду що-до України, він обмежується тільки кількома словами:

«будівництво настільки широке, що тяжко все тут докладно перерахувати. Досить указати, хоч на таке будівництво, як Дніпрельстан і його заводи, Есхар і інше, щоб уявити собі, яку величезну роль вони відіграють у справі економічного й культурного розвитку України». (ст. 13-14).

Справді тяжко «тут докладно перерахувати» всі ті «панами» і скандали, що трапилися з цим бідним Дніпрельстаном та його заводами, так само, як тяжко перерахувати усе те визискання України Москвою, але менше з тим.

Почавши врешті про діло, автор виявляє, що таке ОЗЕТ, чи по українськи ТЗЕТ (товариство землевлаштування євреїв трудящих). Історія його повстання проста. Постановою ЦВК СРСР утворено було при Президії Ради Національностей у 1924 році «Комітет Земельного Влаштування Трудящих Євреїв», який посадив на землю понад 100.000 жидів.

Але

«відсутність у уряду достатніх коштів не дає змоги до успішного переходу євреїв на хліборобство. Уряд потребує підтримки й матеріальної допомоги широкої радянської громадськості» (ст. 17).

І тому в наслідок «відсутности у уряду достатніх коштів» (запам'ятаймо це!) — утворено було ОЗЕТ, що мав завданням нести

«активну допомогу урядовим органам у переселенській роботі, вишукувати кошти, як в СРСР, так і закордоном.»... (ст. 17).

Отже виходило б, що ОЗЕТ — це совітська громадська інституція, що фаворизується урядом, і допомагає йому в справі поселення жидів. В чому ж полягає ця фаворизація? А ось в чому:

«Центральне Правління Всесоюзного ТЗЕТ-у витратило на землевлаштування єврейської бідности 4.700 тисяч карб. 81 відс. цієї суми ТЗЕТ одержав від держави, 7 відс. від закордонних організацій і 12 від філії ТЗЕТ-у (ст. 19).

Отже й виходить, що совітський уряд, з одного боку, не має грошей, але одночасно фаворизує ТЗЕТ на 81 відс. його витрат — себ-то дав 3.807.000 карб., майже чотири мільйони на цю справу. А коли рахувати, що і зв. філії ТЗЕТ-у є ніщо інше, як тіж самі фаворизовані урядом товариства, і які очевидно діставали свої фонди теж від державної скарбниці, тільки в іншій формі та по різних асигновкам, то виходить, що большевики кинули в цю антрепризу 93 відс. всієї витраченої суми. І таким чином совітська громадська інституція — на цілковитому утриманні совітської влади. Цим пояснюється те, що совітська преса обороняє ОЗЕТ чи ТЗЕТ іменуючи його загально-союзницькою державного значіння організацією?*)

*) Див. «Тризуб» ч. 37 ст. 23.

Признання цінне, дуже цінне.

Що ж до коштів з закордону, то автор оправдує ці «буржуазні» джерела досить оригінально: Ось що він говорить:

«Де-які молоді робітники інколи не розуміють, чому ми приймаємо гроші від буржуазних організацій, це, мовляв, суперечить радянським принципам. Ми вважаємо, що коштів у нашого уряду недосить (себ-то до 100 відс. не хватає 7 відс.! М. К.), щоб задовольнити потреби переселення, а притягуючи закордонні капітали, ми прискорюємо процес прилучення широких мас єврейської бідноти до продукційної праці і соціалістичного будівництва. Притягнення закордонного капіталу уряд практикує не лише для устрою єврейської бідноти, але й для всього народнього господарства. Отже, нічого поганого немає в тім, що ТЗЕТ бере гроші від закордонних організацій бо всі ці кошти йдуть на розвиток і зміцнення пролетарської держави». (ст. 20)

Ясно? Стільки що-до коштів.

Але є ще більш небезпечне і шорстке питання — це земля, земля, що не належить жидам, а цю землю треба віддати їм, стже автор із властивими йому вивертми пояснює чому оддають землю в Криму, бо, мовляв, є скарги, ніби совіти дають кращі землі жидам.

«Радянська влада, — пише автор, — не має спеціально для євреїв кращих чи гірших земель. Вона виходить з реальної наявності вільних земельних фондів. Зрозуміло, що після того, як селянам роздано поміщицькі землі і в значній частині переведено землевлаштування, гарної землі стає все менше і залишається менш придатна земля»... (ст. 28).

Автор не хоче говорити, що «після того, як селянам роздано поміщицькі землі», земельне питання для українців далеко не вирішене, що зараз воно повстає в повній своїй гостроті, що ці українці, обдаровані аж по нікуди Москвою, мусять тікати світ за очі, до Сибіру, шукати нового талану, що вони зза браку землі мусять йти до міста, до фабрик, навіть у найми, та що зараз густота українського населення доходить до 91 чол. на 1 кв. кілометр...

Знає це і розуміє сам автор, та знає також, що не перебороти йому життєві вимоги українського селянина, і тому зараз ж показує гнусяве й нахабне обличчя своє:

«та хоч би земля в Криму була й трохи краща, то й це не дає антисемітам козира в свої руки. Адже людям, що раніше ніколи не працювали в сільськiм господарстві, треба дати кращі умови ніж для тих, хто з діда прадида сидить на землі». (ст. 28)

І це наскрізь злочинне й безсоромне нахабство автор поясняє не менш цинично тим, що

«коли б підчас переселення давали євреям землю мало придатну для хліборобства, то це зовсім не сприяло б закріпленню євреїв у хліборобстві». (ст. 28).

і це не сприяло б, додамо від себе, розрідненню українського населення, це б не допомагало Москві тримати Україну в своїх цупких лапах. Безсоромна книжка, страшна, але цікава.

М. К.

3 міжнародного життя.

— Китай та 19-ий параграф статуту Ліги Націй. — Демісія проф. Вольдемараса.

Як відомо, одним з кардинальних вимог новітнього китайського державо-національного руху є анулювання так званих односторонніх договорів, накиннутих Китаєві різними великими й меншими державами. Коли до влади прийшов Куомінтанг, то першим кроком цієї партії була спроба примусити силою вказані держави зрестися цих договорів. На цьому місці наведено було перепетії цієї боротьби. Китайська нова держава була ще надто слабенькою, щоб з яким будь успіхом могла збройно виступити проти таких держав, як Англія, Сполучені Штати, Японія то-що. З другого боку колоніальний престиж цих держав не дозволив їм зробити які-будь важливі уступки, і зрештє, чого добилися китайці, — це принципової обіцянки, що зрештє часу, коли настануть відповідні сприятливі умови, можна буде нормальним шляхом дипломатичних пересправ розпочати перегляд односторонніх договорів.

Чекати цих обставин було б дуже довгою справою, і китайська дипломатія винайшла нові шляхи, аби боротися за свої вимоги. Вони використали для того допіру закінчену десяту сесію Ліги Націй. Зробили це вони в такий спосіб. По-перше, китайський представник вніс до скарбниці Ліги 550 тисяч швейцарських франків, себ-то покрив китайський борг перед Лігою, бо до того вже кілька літ Китай, за браком коштів, не робив накладених на нього лігових внесків. Після того через де-який час китайська делегація поставила перед Лігою Націй вимогу, аби на порядок денний було поставлено справу про перегляд всіх односторонніх китайських договорів.

Китайський делегат знайшов для своєї вимоги достатній юридичний ґрунт. Він використав для того параграф 19 статуту Ліги, який говорить:

Загальні збори можуть, час од часу, запрохувати членів Ліги Націй до перегляду тих договорів, які стали нездійсними, а також і до перегляду тих міжнародних взаємовідносин, що їх дотримання могло б стати небезпечним для світового миру.

Фактично наведений параграф не вносить нічого нового до площини міжнародних взаємовідносин. Історія знає багато договорів, що пішли в непамять чи були анульовані з тої причини, що не відповідали новим обставинам. Але теоретично — параграф 19-ий уперше переносить до міжнародного права тої принцип цивільного права, що його ще старі римляне означили словами *rebus sic stantibus*, тоб-то зміна обставин вимагає й зміни договору. Сформульовано це не досить категорично, вимагає довгої процедури з певним кінцем, але в усякому разі дає можливість стороні, яка вважає себе скривдженою тим чи иншим договором, поставити свою справу, так мовити, на суд цілого світу і перед його очима, як прийде до того відповідний час.

У пресі було висловлено думку, що 19-ий параграф був мертвий, і що його воскресили по-перше китайці. Це не вірно. Про його існування дуже добре увесь час пам'ятали скажемо, в Угорщині, Болгарії то-що. Можна навіть припускати, що він був внутрішнім виправданням для Німеччини, коли вона вступала до Ліги Націй і т. и. Та й не китайці перші офіційно заговорили про нього, а латинські американські республіки, що один час були думали в тої спосіб виправити свої сперечання що-до взаємних кордонів. Пам'ятали про існування 19 параграфу й держави-переможці — це вже видно хоч би з того подражнення, з яким де-хто з них поставився до китайської вимоги.

Справа китайських односторонніх договорів — може ліпше за якусь иншу відповідає характеру, а в тому й букві 19-го параграфу. Європейський представник Куомінтанту подає до того таку справку:

Базою сучасних взаємовідносин між Китаєм та державами являються договори: Нанкінський 1842 р., Тяндзінський та Пекінський 1856 р., Сімоносекський 1895 р. і Пекінський протокол 1900 р. Усі ті договори, як наслідок війни були пактеними державами переможеному Китаєві. Тому то у відносинах з Китаєм немає ні рівності, ні взаємності. Держави вирвали у Китаєва ріжкоманітні політичні та економічні привилеї: консульську юрисдикцію, митні права, концесії, арендні території, сфери впливу, право навігації по внутрішніх річках і т. и. Усі ці привилеї, що являються обмеженням суверенності та незалежності держави, були взяті у Китаєва силою або під загрозою сили.

Цілком справедливо представник Куомінтангу вказує також на те, що деяким з тих договорів минуло вже 80 літ, а наймолодшим з них уже біля 30, а за цей час змінилося все на світі, змінився і Китай. Багато з тих причин, що ними викликані згадані вище договори, давно вже не існують; чудовиські привилеї в Китаю стали історичним анахронізмом і тому мусять бути анульованими.

Так воно напевно і станеться в недалекому майбутньому. Принаймні із пересправ китайської дипломатії з заінтересованими в односторонніх договорах державами видно, що держави ті принципово годяться на перегляд вказаних договорів, а де в чому вже й зреалізували той принцип одмовившись од певних концесій то-що. Не одмовляються вони лише од одного, а саме од консульської юрисдикції. І в цьому тяжко буде китайцям довгий час чого-будь досягнути. Європейці, американці й японці звільнені зараз ставати перед китайським судом та китайською адміністрацією, а судяться у своїх консулах і підлягають лише їхнім наказам. Це для них не привилеї, а лише продовження того, що вони мають у себе дома, себ-то судових та адміністративних гарантій. Це вже не питання колоніального чи якогось іншого престижу, а справа цілком реальної охорони прав і життя своїх громадян, бо в Китаю ще й досі надто легко стинають людські голови. Єдина держава, яка могла одмовитися і вже одмовилася од консульської юрисдикції, це — совіти. Але одмовляючися од того, вони не тільки не обмежили привилеї своїх громадян, а скоріше — придбали для них ті привилеї, бо совітські судові та адміністративні порядки, будь що будь, далеко гірші за китайські. З Європою, Америкою та Японією справа стоїть інакше.

Безперечно, односторонні договори буде переглянуто, але, як, коли і в який спосіб? Чи спричиниться до того безпосереднє Ліга Націй? Коли б це так сталося, вона б стократ збільшила свій престиж і стала б надією всіх ображених і скривджених по цілому світі. Але, як здається, й самі китайці не дуже в те вірять, а на свої заходи в Лізі Націй дивляться, як на певну демонстрацію, що може спричинитися до прискорення самої справи. Далось це їм не легко. Комісія, що встановлює порядок денний зборів Ліги Націй, признала важливість їх справи, але хотіла була одкласти її на неозначений час, так, як то було свого часу зроблено з аналогічною заявою латинських республік: південної Америки. Китайці запротестували, загрожуючи виходом із Ліги Націй.

До справи вступив і залагодив її секретаріат Ліги Націй (Визнано було, що Китай має право поставити цю справу на чергу дня, бо 19-ий параграф може бути примінений до того. Відповідна резолюція не згадує проте, чи мають право інші держави на основі 19-го параграфу ставити справи своїх договорів на денний порядок Ліги. Але про це говорили деякі делегати в засіданні, обороняючи китайську вимогу. У тому і лежить загалом значіння китайської ініціативи. Для майбутнього вона буде незалежним прецедентом, а прецеденти в міжнародному життю часто, коли не завжди, грають ролю писаних законів.

* * *

Одною диктатурою в Європі стало менше: у Литві пішов до демісії проф. Вольдемарас. Таке, наче б то закономірне закінчення диктаторської

ери могло статися тому, що в Литві диктатура не мала за собою жадного юридичного означення, а утворилася фактично в особі голови ради міністрів, що був призначений на посаду президентом республіки. Президент призначив, президенту ж подано прохання про демісію; демісію прийнято, призначено новий кабінет, проф. Вольдемарас одійшов до приватного життя і литовської диктатури не стало.

В європейській пресі демісія литовського диктатора викликала не аби який розгомін. Газети вишукують причини й приводи до того, не одрізняючи чи одного од одного, а то тому, що в таких малих державах, як Литва, привід часто заступає місце причини, а часом буває навіть сильніший за неї. Офіційна версія говорить, що причиною демісії проф. Вольдемараса були суперечки між ним і президентом республіки що-до кількості професорів на богословському факультеті нового Ковенського університету, причому більшість міністрів стала на стороні президента. Для звичайної демісії міністра цього досить, для диктатора — надто мало. Тому неофіційні чутки пояснюють, що справа стояла інакше. Литві потрібна була відповідно значна закордонна позичка. Банки одні з великих європейських держав. До яких звернулася литовці, начеб то сказали, то позичка можлива, але позичити вони можуть не диктаторові, а державі, де панує парламентський порядок.

Так воно чи інакше, сказати зараз тяжко. Одно тільки видно: диктаторська ера в Литві наче б то закінчилася, а на її місце має стати нормальний державний лад. Принаймні, новий уряд Тубеліса зробив уже заяву, що в найближчому часі має намір організувати муніципальні вибори, як перший крок до відтворення нормального державного ладу, а за ними — оголосити й вибори до парламенту, що перестав був існувати за часів диктаторства проф. Вольдемараса.

Загальна політика має зоставатися тою, що й була. Ця фраза з програми нового кабінету мабуть мусить означати, що, по-перше, внутрішня політика уряду буде незмінною, заснованною на селянсько-консервативній базі, як то й було за часів диктатора. Це підтверджується й словами міністерської заяви, що опозиція дістане можливість продовжувати свою чинність, але в межах законности. По-друге, вказівки на сталість загальної політики мусять означати те, що як і всі попередні литовські уряди, кабінет Тубеліса в площині закордонної політики стоятиме на тому, аби Віленщину було повернено Литві.

Закордонна литовська політика зостається таким чином незмінною. Але чи зостануться незмінними ті методи, що ними користався проф. Вольдемарас, ті шляхи, якими він ішов до досягнення литовської мети? Його схема була проста й ясна. Тісний союз з двома органічними ворогами Польщі — Німеччиною та ССР, аби за їх допомогою, на випадок коли вибухне пожеж на сході Європи, повернути Віленщину Литві. Методи ці скраховали. Німеччина наближається до західньої Європи, сила й значіння ССР сходять на пси, буря на сході Європи, коли й буде, буде не тою, яка потрібна б була проф. Вольдемарасу. Крах цих методів став разом з тим і крахом литовської диктатури. Новий уряд мусить шукати інших шляхів, — інакше не було рації проф. Вольдемарасові піти на демісію. **Observer.**

3 преси.

Із хлібозагстовками зовсім таки пагано. Большевицька преса розгубилася. Чим далі, то темп зменшується. Наркомторг сов. України Вейцер заявив, що

«Не дивлячися на надзвичайно важливе значіння вересневих заготовок, становище лишається цілковито незадовільним. Друга

п'ятиднівка дала зменшення темпу, при чому удільна вага продовольчих культур не тільки не збільшується, а продовжує зменшуватися». («Изв.» ч. 215 з 18. IX. с. р.).

Зменшується темп навіть серед протегоганих — себ-то серед колгоспів, які так само затримують здачу жита й гшениці.

«Особливо зменшилися заготівлі контрактованого та закупленого дзерна на пні на Лівобережжі та в степу, а з окрема в АМСРР на Запоріжжі, Криворіжжі, Миколаївщині, Мелітопольщині, Куп'янищині, Кременчуччині, Полтавщині, Лубенщині, Харківщині та Гуманщині». («Комуніст». ч. 212, 13. IX. с. р.).

Наприклад на Луганщині

«Третя п'ятиденка подас зовсім тривожні відомості: заготовлено майже удвоє менше, аніж за попередні п'ятиденки». («Комуніст», ч. 214 з 17. IX. с. р.).

Оттакі песимістичні нотки лунають зараз на Україні. Та й трудно було владі сподіватися на щось краще.

* *

Оскільки ж сама влада підготовлена до збирання хліба, яскраво говорить, напр., такий факт:

«В херсонській окрузі червона валка, організована селянами села Просяного, була змушена, простоявши цілий день, вернутися до дому із хлібом, з огляду на те, що зенпний пункт не підготовився до приймання валки». («Изв.» ч. 215 з 18. IX. с. р.).

І певно вже ця «червона валка» вдруге не поїде здавати хліба.

* *

Дивна совітська преса! Одного разу кричить про одне, через якийсь час, якоеь перекрутиться на одному місці, то почне про друге, зовсім протилежне тому, про що говорига. Так, напр., скільки егито було чорнига на колосальні «досягнення» в справі ліквідації неписьменности, виходило по ній, ніби, вже на Україні зовсім і неграмотних немає. Про це навіть М. Скрипник у Львові оце недавно говорив. Вражіння було таке, що просто рай та благодать!

Аж ось на тобі! Ні з того, ні з сього, після надзвичайних «досягнень» — стаття в «Комуністі» та ще й заголовок який:

«Наркомос, Наркомторг і ДЗУ своєю бездіяльністю зривають справу ліквідації неписьменности». («Ком». ч. 213 з 15. IX. с. р.).

Там у Львові М. Скрипник, наркомос сов. України, докладав українським слухачам про надзвичайний розвиток науки й культури на Україні, а тут «Комуніст» свогого ж наркомоса за його ж «бездіяльність» лає.

Пишучи про «певну загрозу зриву плану ліквідації неписьменности» «Комуніст», зібравши відомості з місць, каже:

«Подекуди на місцях намічається ще більше небезпека — що-до невиконання планів через відсутність зошитів і

б у к в а р і в (ростріл «Комуніста» Ред.), цих неодмінних і обов'язкових приладь ліквідації неписьменности. А становище на цій ділянці зовсім незадовільне, по деяких округах навіть катастрофічне».

«Повідомлення з місць, — продовжує він, — б'ють на сполох. На сьогодні немає буквально жадного зошитав цілому ряді округ: Сумській, Зінов'ївській, Миколаївській, Ніженській, Конотопській, Луганській, Чернігівській, Херсонській, Шевченківській (ростріл «Комуніста»).

От і маєте «грамотність». Чи не практикують бо́льше еки писання не в зошитах, а на боді, та ще вилами. Так, як і всі їхні «плани» гисані. І дешевше, і вигідніше!..

* *

Як не дає Москва Україні обіцяних «промотораріє» за хгіб, то не забуває її зовсім: насичає есе нових та ноєх інспекторів та доглядачів. Вже ніби й харківській експозитурі не вірить. Ще тов. Микоян роз'їздить по всіх округах України та підганяє комуністичним батіжком «відстагі округи», а тут ноєе начальство. Приїхав до Харькога голова підкомісії політбюро ЦК ВКПб — тов. Педєсєський,

«в справі перевірки постанов січневого пленуму ЦК та ЦКК ВКПб про технічні кадри». («Пр. Пр.» ч. 211 з 13. IX. с. р.).

Іскригавши нараду з різних представників госодарчих, професійних та студентських організацій і ВТИШ-ів, тов. Подєйський

«відзначив, що ці постанови не виконано» (там же).

Нічого не зрєблено: як в справі підєищення технічної та осціально-політичної якості тієй надзвичайно великої кількості практиків, людеєй з великим практичним стажем, але що не мають теоретичної підготовки, яких гисунуто на відповідальні посади:-

«30.000 чол. практиків залишилися у такому стані, як і 14 місяців тому»,

так і в справі

«поліпшення роботи у ВТИШ-ах, поліпшення підготовки комскладу для промисловости, і на цій ділянці нічого реального не зроблено».

От і маєш! А Харьків так стараєвся і старається!

* *

З приводу заведення чехами в своїх школах наєчання російської мови «Возрожденіє» ч. 1576 з 25. IX. с. р. пише:

«В цьому відношенню, робота самостійників, які десять літ твердят про існування особливої української мови, не дала ніяких результатів, хоч, як відомо, на заході цим самостійникам де-хто і вельми воровив».

«Цю обставину особливо треба підкреслити, бо більшість чехів жило в «малоросійських» губерніях Росії, але їм і до голови не приходить, що для цих губерній потрібна особлива українська мова».

Звичайно трудно вгадати, що приходить до голоєи чехам, але радість російської газети що-найменше передчасна. Бо ж, а що як і справді для «цих губерній потрібна особлива українська мога?»

Чистять.

(Замість фельєтону).

Жарко. Комісія сидить у сельбуді й витирає хустками запорошені обличчя.

— Завдання чистки радянського апарату... — каже поволі голова комісії й раптом кричить: — та тьху ти ж, проклята!

І хоча цей вигук стосується лише мухи, що настирливо сідає на спотнілу лисину, але секретар сільради здригається, швидко-швидко перегортає принесені з ради папери й протоколи й каже:

— Та ми хіба не знаємо, товаришу? Та газети ж ми передплачуємо!

— Справді передплачуєте? — питається голова.

— Та ей же! «Известия» і «Вісті»... А один навіть торік «Комуніст» передплатив.

— Та-ак... То, значить, про завдання чистки знаєте?

— Та що ви, дійсно, товаришу голово? Что ж то ми неписьменні чи, не приведи боже, несвідомі? Звісно, знаємо! — знову нервово перегортає папери секретар сільради, а в самого в голові раз-у-раз перегортається думка:

«Чи визнають, що бухгалтерію підчищено, чи не визнають?»

Потім секретар дивиться на наморені обличчя членів комісії, на спітнілу лисину керівника й сам себе заспокоює:

«У таку-от спеку? не визнають!».

Голова робить ще одну безнадійну спробу одігнати муху, потім говорить:

— Тоді кажіть скликати селян.

— Небийнога! — несамовито кричить секретар кудись у бік.

На цей заклик відгукується мале хлопча, що стає біля дверей, кажучи: — Нема дядька Опанаса. Пішли на став.

Секретар червоніє й пояснює:

— Це я послав, чи не повлять часом дядьки казенної риби. Тепер такий народ, знаєте..

— Та вони ж не рибу, — доречі поправляє хлопець, — вони купатися. Рибу вони вчора ловили...

— Тебе не питано! Знайди дядька Опанаса та скажи, щоб скликав дядьків. Хаї! кричить, що комісія з району, апарат чистити будемо.

Комісія витирає обличчя, чола й лисини, а хлопець біжить до ставу. З води стирчить руда чуприна й довгі вуса.

— Дядьку Опанасе! — гукає хлопець, — сказали секретар, щоб дядьки поприходили апарата чистити. З району щось приїхало.

— Я не можу, — хитається руда чуприна, а вуса з такт помахують: — Свирид штани взяв, йому до лікарни треба, а сам голим тілом світить. Не скоро принесе.

— Та як же ви без штанів!

— То я ж все одно в ставочку собі полощусь. Піди, малий, сам на село та погукай на дядьків. Хаї! посягають до розправи.

— Це до сельбуду, значиться?

— Ну, хаї до сельбуду. По-старому — розправа. Де вже нам тамечки на нове перевчатися. Біжи, хлопче!

Хлопець біжить селом вигукуючи:

— Товариші дядьки! Ідіть до сельбуду, там з району приїхало!

— А чого приїхало? — питаються з першого ж двору.

— Та апарата ж чистити! — відповідає хлопець і біжить далі:

— Товариші дядьки, збирайтеся до сільради апарата чистити...

Дядько Петро виходить з хати, притуляє руку до очей, дивлячись хлопцеві вслід і говорить до жінки:

— І що воно за притичина? Апарата, каже, чистити! Якого ж це апара-

та? Може, знову взнали, що самогона куримо? Так ні, ще ж і одного ведра не випустили, тільки розчину замісили...

Хлопець біжить аж до парини, потім повертається.

— Ну, що йдуть дядьки? — питається Петрова жінка.

— Щось не хочуть. Кажуть, не знаємо ми ніякого апарату.

— А то ж і не знаємо! — стверджує дядько Петро: — де ж нам пак знати? З реду такого в нас на селі не було.

— Отак і скажу секретареві.

— Отак і скажи.

Хлопець біжить до сельбуду, а дядько Петро каже стиха:

— Піддурюються. Мовляв, тепер самогон можна. Навіть з району приїздять наші апарати чистити! А потім тебе за заднє місце — і штраф плати.

У сельбуді члени комісії витирають опітнілі обличчя, а секретар сельради запевняє:

— У нас хіба що? Газети ж ми передплатуємо? У нас вже все організовано. Ми що, несвідомі, га?

— О об'яв чого піде не видно?

— Може, якісь хулігани поздирали... Хіба піде не видно? — дивується секретар і швидко-швидко перегортає папери.

Жарко. Члени комісії в ка-зна який раз підходять до дівки з водою і п'ють теплувату слизьку воду.

Нарешті вбігає хлопчик і розповідає, чого саме селяне не хочуть іти на чистку апарату.

Секретар червоніє, голова хоче розсебдитись, але в нього від задухи нічого не виходить, крім слова:

— Організованість...

Та й то він його вимовляє, немов не одно, а три слова принаймні:

— Орга. Нізова. Ність...

— Ми що? Ми хіба несвідомі? — белькоче секретар.

Голова кінець-кінець ловить муху, давить її осатапіло й кричить:

— Отака в вас підготовка? Кампанію провели, значить?

Секретар перегортає папери.

Жарко.

Кость Котко.

(«Комуніст». ч. 207 з 8 вересня с. р.).

3 широкого світу.

— В «Известиях» появилася стаття із закликом переслідувати французьких громадян в СССР. Мотив — висилання комуністів з Франції.

— З 1 жовтня в СССР заводиться новий календар. Рік матиме 72 тижні, тиждень — 5 день.

— Бюджет Ліги Націй на 1930 рік запроєктовано в розмірі 28.159.442 швейц. франки.

— Секція гігієни 2-ої комісії Ліги Націй обговорила проєкт заснування на кожному континенті інститутів дитинства, що мають займатися справою фізичного і морального розвитку молодого покоління.

— В багатьох місцях Німеччини прийшло до сутичок між комуністами і крайніми монархістами. Багато ранених і арештованих.

— До Данцигу прибув пароплав «Вірджінія» з останками відомого польського патріота-історика Іоахима Лелевеля, що вмер в 1861 р. у Парижі, а тепер має бути перевезений до Вільна.

— Естонія заявила протест в Москві проти пограбування совітською кордонною сторожею естонських рибалок на озері Пейнусі.

— В Софії відбувся конгрес слов'янських туристичних т-в.

— Нанкінський хиньський уряд видав наказ про мобілізацію частини війська проти повставшого генерала Чанг-Фах-К'уей.

— У Парижі відбувся річний з'їзд масонських т-в і перевибори бюро Великої Ложі.

— В департаменті Сени у Франції знайдено значну кількість римських монет часів Цезаря, Клавдія I-го, Траяна і Нерона.

— Англійська ашкетна комісія палестинських подій виїде з Лондону до Єрусалиму 4 жовтня.

— Помер архієпископ Паризький кардинал Дюбуа.

— У Французькій Академії Наук заслухано доклад п. Пеір'с про протипроказні рослини Африки (калоконба), що їх терапевтичні якості подібні до якостей славнозвісної гінокардії Гімалайських гір.

— Французькі авіатори Лаборі і Саюк зробили в шість етапів круговий перелет Європи -- 11.000 кілом., при середній швидкості в 193 кілом. на годину.

— В Римі відбувся суд над бившим видатним фашистом Цезарем Россі, якого засуджено за втечу за кордон та агітацію проти уряду до 30 років в'язниці.

— Переговори держав в справі складення комітету по організації, згідно з планом Юнга, Банку Міжнародних Росплат закінчено. Комітет має зібратися на початку жовтня в Баден-Бадені.

— Після демісії австрійського кабінету, поручено оформувати новий директору віденської поліції Шоберу, що вже не раз рятував Австрію від голоду і безладдя.

— Роспущено чеський парламент. Нові вибори відбудуться в кінці жовтня місяця.

— Американський уряд має незабаром внести проєкт зменшення податків.

— Московська Академія відсвяткувала 80-тіліття відомого фізіолога Павлова.

— Бельгійська королевська пара має на початку 1930 року віддати візиту єгипетському королеві Фуадові.

— В Токіо арештовано по обвинуваченню в хараблицтві був. міністра шляхів Огава.

— Лідер англійських консерваторів Балдвін в декларації пресовим представникам заявив, що консервативна партія виїде з нейтралітету, як тільки міністерство Макдональда ухилиться від поміркованої лінії поведінки.

— В Данцигу розпочалися переговори між Німеччиною та Польщею в справі прикордонної торгівлі.

— До Парижу прибув славнозвісний французький мореплавець Ален Жербо, що сам оден на своїй лодці «Файр-Крест» переїхав три океани.

— Большевицький уряд видав наказа про заборону ставити опері: «Отело», «Травіята», «Аїда», «Мадам Бутерфляй», «Казки Гофмана» та інші, як шкідливі для соціалістичного виховання.

— Помер бивший прем'єр японський барон Танака.

— На Гавайських островах відчуту сильний землетрус; в м. Гіло на головній вулиці в двох місцях зробилося глибоке провал'я.

— Помер д-р Густав Штреземан, міністр зак. справ Німеччини, який в останній час грав визначну ролю у справі замирення Європі.

Хроніка.

З Великої України.

— Музей мистецтва В У А Н придбав цінний фрагмент поливної миски, який було знайдено ще перед війною під час будування дому на В.-Житомирській вул., тоб-то на території великокнязівського Києва. На денці миски густою емалевою фарбою зображено барвистого птаха, по борту йде різнобарвний орнамент. Походження речі ще не з'ясовано, але, беручи під увагу високу техніку й художню досконалість виробу, припускають, що миска є твір якої небудь імператорської керамічної майстерні в Царьгороді й було її завезено до Києва з Візантії до двору Київського великого князя в X-XI ст. («Пр. Пр.» ч. 215 з 18. IX).

— Виставка малярів самоуків з Києва переїздить до Харькова («Пр. Пр.» ч. 213 з 15. IX).

— Пролетаризація високих шкіл. Виконуючи постанову комуністичної партії про пролетаризацію високих шкіл, Совнарком сов. України ухвалив відкрити в 1929-30 шкільним році коштом державного бюджету однорічні курси для підготовки 1.000 робітників до вступу до вищих технічних шкіл на Україні («Пр. Пр.» ч. 215 з 18 IX).

— Німецькі професор в Харькові. 12 й 13 вересня в фізичний аудиторії Харьківського Технологічного Інституту відбулися виклади проф. Вищої Технічної Школи в Штутгарті — Отто Графа, на теми

«Влаштування й керування випробованням будівельних матеріалів до і під час будівництва» та «Руйнування в бетоні та його причини» («Ком. ч. 210 з 12. IX).

— Пам'ятник Коцюбинському. На будинок пам'ятника М. Коцюбинському у Винниці зібрано по всій Україні 100.000 карб. Центральна комісія для увічнення пам'яті Коцюбинського визнала за доцільне збудувати цей пам'ятник у Винницькій садибі Коцюбинського, оголосивши її державним заповідником. («Пр. Пр.» ч. 213 з 15 IX).

— Комісія увічнення пам'яті Коцюбинського узнала за конче потрібне очистити садибу Коцюбинського від миловарні і звільнити від мешканців житловий кооператив, які існують на її терені з тим, що в житловому будинкові улаштувати читальню. До музею, який буде в заповіднику, комісія увічнення пам'яті хоче придбати також речі й листи Коцюбинського, які має у себе Максим Горький, до якого надіслано уже відповідне прохання. («Ком.» ч. 240 з 12. IX).

— Ремонт театрів. Після обвалу стелі в театрі «Березіль», Харьківська міська рада ухвалила асигнувати 70.000 карб. на ремонт харьківських театрів. Ремонт вимагає 164.000 карб. («Ком.» ч. 204 з 5. IX).

— «Аракчєєвські поселення» на Україні. З демобілізованих червоно-армійців організовується на Коростенщині с.-г. комуна на більше, як 1.000 гектарів землі («Ком.» ч. 207 з 8. IX).

— Переселенська справа. — Для переселення з України виділено в Казакстані в Петропавлівській окрузі у Тонкрейському районі 100.000 гект. землі. На всі цій площі більшовики мають намір організувати з укр. переселенців великий «колгосп». Для переселення на цю землю видано наряд на 8.000 чоловік, до складу яких входять демобілізовані червоноармійці та незаможні селяне з Тульщини та Шевченківщини.

— Далекосхідний Красній виконком приділив для переселення з України в слідуючому році 20.000 гект. землі між містами Свободний та Александровськ. На цій землі більшовики проєктують також організувати «колгосп» виключно з демобілізованих червоноармійців («Ком». ч. 213 з 15. IX).

— Більшовики провадять по села «самодаткування». В 176 селах із 600 сел Київської округи більшовики провели ухвалу сільських рад про самодаткування всього на 406.000 карб. («Пр. Пр.» ч. 211 з 13. IX).

— Вирок в справі архидиякона Чехуна. Закінчився в Києві процес архидиякона Чехуна, обвинуваченого у вбивстві черниці. Засуджено Чехуна та черницю Воронкову, кожного до 10 років позбавлення волі з суворою золяцією. Двох осіб, яких совітський суд узнав винними у співучасті засуджено кожного на 4 роки позбавлення волі з суворою ізоляцією («Пр. Пр.» ч. 211 з 13. IX).

— «Окрема» додаткова постанова суду. Крім вироку в справі вбивства черниці, суд виніс ще й «окрему» постанову про Київсько-Печерську лавру та Фроловський монастир. В цій постанові зазначено, що «обізнавшися з численнимипостановами трудящих Києва про потребу закрити Київсько-Печерську Лавру та Фроловський монастир, а також вважаючи, що монастирі взагалі, а Києво-Печерська Лавра та Фро-

ловський монастир з окрема, а кублами антисоціальної моралі та розгусту», та що вони «були і нині являються вертепами контрреволюційної пропаганди, а їх виховача та теоретична робота є антикультурна та соціально небезпечна і нарешті зважаючи на те, що широка трудящі маси Києва рішуче повстають проти шкідливої для пролетарської держави роботи релігійних установ», суд ухвалив підняти клопотання перед відповідними органами про закриття Києво-Печерської Лаври та Фроловського монастиря, а також про виселення звідти ченців та черниць («Ком». ч. 211 з 13. IX).

— Тиф та дезинтерія новсій Україні. — Поширення тифу та дезинтерії було присвячено спеціальну нараду окружного виконавчого комітету Київщини.

— В селі Топові Чуднівського району поширилася дезинтерія, на яку хворіють 70 відс. мешканців села («Ком». ч. 213 з 15. IX).

— Епідемія черевного тифу в Харкові щодня зростає; за 10 днів вересня було 224 випадки захворювань. Між тим місто не забезпечено всім, що треба для боротьби з епідемією. На засіданню секції міської ради по охороні здоров'я визнано, що бракує коштів, медичного персоналу, шпиталів, навіть ліжок («Ком». ч. 210 з 12. IX).

— Черевний тиф на Артємівщині поширюється. Особливо хвороба поширилася в Риковому, Горлівці та Константинові. Увесь медичний персонал мобілізовано. Виявлено, що округа не підготовлена для боротьби з пошестю («Ком». ч. 210. з 12. IX).

— Совнарком України запропонував окружкомам Донецького басейну посилити боротьбу з черевним тифом та дезинтерією, які там лютують. Наказано урядом

також усім трестам в разі потреби давати приміщення для шпиталів та кошти на їх утримання («Пр. Пр. ч. 211 з 13. IX).

— Стримати епідемію совітська влада безсила. «Комуніст» повідомляє, що по відомостях, які йдуть з харківської міської ради, епідемія почне спадати не раніше кінця жовтня, «коли закінчиться овочевий сезон, і стане холодніше». («Ком». ч. 214 з 17. IX)

— У к р а ї н і з а ц і я. Ук раїнізацію сов. установ на Київщині провадиться незадовільно. В роботі установ, в службових розмовах переважає російська мова. Службові розмови українізовано тільки на 25 відс., стінні газети усього тільки на 15 відс. Кореспонденцію тільки, пересічно, на 60 відс. («Пр. Пр.» 208 з 10-IX).

— Харківська окружна комісія в справі українізації вирішила скасувати всі посвідки 2-ої і 3-ої категорії і залишити дійсними лише посвідки 1-ої категорії, одержані 1928-29 р. р. Всім, хто не має посвідки 1-ої категорії, запроновано скласти іспити на 1-шу категорію («Ком». ч. 206 7.IX).

— Р о с т р і л и. — За вбивство активістки села Дубинки Кам'янецької округи — Мрочківської, засуджено до розстрілу Молотківського Станіслава та ще кількох селян до в'язниці на ріжні строки.

— За підпал хати голови Мошківської сільської ради Кондратенка, який втік з родиною через вікна, бо двері було замкнені ззовні, — засуджено Коростенським окрсудом до розстрілу селян Завадського, Скороптецького та Мошківського М Мошківського Ф. крім того засуджено на 10 років позбавлення волі. («Ком». ч. 215 18. IX).

— За підпал хати сільського активіста й робюра «Більшовик'а Полтавщини» Полтавський окрсуд засудив до розстрілу селянина села Рублівки Бурнуса та співучасника Бутка — до 10 літ позбавлення волі з висилкою після

відбуття кари за межі України. («Ком». ч. 210 з 12. IX).

— С е л я н с ь к и й т е р о р. — На хуторі Горбаня, Солонівської сільської ради, Котівського району вбито учителя-активіста і селянка — Пилипенка.

— У селі Седках, Онокрівського району у селянка Дядика підпалена хата та клушо («Ком». ч. 211 з 13. IX).

— Б а в о в н я н и к н а У к р а ї н і. Відповідні совітські установи запроєктували цього року засіяти на Одещині, Херсонщині, Миколаївщині та Мелітопольщині 1.000 гектарів бавовника («Прол. Пр.» ч. 208 з 10. IX).

З укр. життя.

— Г а р н и й з а м і р. Митрополит Андрій Шептицький має замір купити у Львову за 350 тис. доларів історичний палац князів Сапегів і великий парк при ньому для улаштування в палаці великого українського музею («Укр. Нива». ч. 36).

— З а б о р о н а с в я т к у в а н н я р о к о в и н б о ю п і д Б е р е с т е ч к о м. Кільки кілометрів від містечка Берестечка є гарний монастир, а біля нього невеличка церква, в якій перед боєм молився гетьман Богдан Хмельницький. Що-року, в день бою відправлялася служба по полеглих козаках. І цього року, свідоміші одиниці хотіли урядити це свято величавіше, але помимо старань влада його заборонила («Укр. Голос». ч. 36).

— Л і к в і д а ц і я « с е л ь р о б а ». Проти відповідального редактора «Нового Життя» п. П. Щербака переведено три пресові розправи, на яких його засуджено на три роки в'язниці. Після недавніх трусів в редакції «Нового Життя» арештовано Маківку, Косака й Грицаця. Всіх арештованих відправлено до Люблина. Підчас трусів знайдено документи, які підтверджують що «сельроб»

був комуністичною «ячейкою» в Польщі («Укр. Нива». ч. 36).

— Після бомбових замахів. Поліційне слідство, як повідомляють газети, твердить, що вибух на вулиці Понятовського, в магазині на залізничному дворі, вибух у корчах Стрийського парку та в адміністрації будинку Ст. Торгів (в Львові) — все це, ніби, діло організованої Укр. Військ. Організацією групою молоді переважно недавно втягненої до організації. В зв'язку з цими вибухами арештовано, крім Герещука, ще Андрушкова, Вербицького та Давидовича («Діло». ч. 207).

— Звільнювання українських в'їтів. По селах Луцького повіту звільнено цілий шерек укр. в'їтів, не зважаючи на те, що вони відзначалися взірцевим виконанням своїх обов'язків і користувалися повним довір'ям населення. («Діло». ч. 205).

— Може буде укр. гімназія в Чернівцях та укр. мова по школах на Буковині. «Курентул», який виступає цілий час проти укр. руху й укр. домагань довідується з достовірного джерела, що в Чернівцях має бути створено укр. гімназію, а в народніх школах в укр. громадах будуть учити по українському. Названий часопис твердить, що послі Кракалія й Андріяшук, які прийшли з депутацією до правительства, одержали зобов'язуюче запевнення в цьому напрямку. «Курентул» виступає гостро проти міністра Буковини Савчука-Сав'яну, який підпірав жадання українців («Час». ч. 286).

— Спортовий клуб «Русь» у Пряшеві. 14 вересня у Пряшеві відбулося друге установче зібрання, на якому було закладено клуб «Русь». До клубу вписалось багато молоді й старших людей. («Русское Слово». ч. 32).

Газетні звістки.

— Заворушення на Україні. Із вісток, що приходять з України, можна ствердити, що внутрішнє положення на Україні погіршилося. Сільське населення повстає проти большевицької влади, яка реквізує збіжжя. Мешканці на бесарабським березі Дністра чують що-дня гарматні стріли. В Тягині (Бендери) чути було недавно сильну канонаду на другому боці Дністра. Дорогами перелітали кінні стежі, які розганяли гурти. На вулицях Тирасполю видно навіть було заворушення. З дворця вийшло кілька потягів з амуніцією та гарматами в напрямі на Роздільну. Люде, що бували в редакції «Часу», підтверджували ці відомості («Час». ч. 286).

— 75 рострілів на день. Звіт ОПУу определяє на 1 серпня загальну кількість ростріляних за 9 місяців більше, ніж як у кільки тисяч людей. З них біля однієї п'ятої частини ростріляних мають примітку: «як можливі організатори куркульства», кільки сот ростріляно за «зрив хлібозаготовель», багато ж просто за «активний спротив». По місяцям цифри різко підвищуються: в грудні — 307, в березні — 605, в червні — 1113. В липні середнє число на добу ростріляних підвищується до 75. («Дни». ч. 56 з 29. IX. с. р.).

З життя укр. еміграції.

У Франції

— З життя Союзу укр. Емігр. Організацій у Франції. — В Генеральній Раді. На своєму засіданню 26 вересня Ген. Рада: 1) Прийняла до відома обіжнини Головної Еміграційної Ради що-до регулярного подання інформацій і переведення анкети про кількість емігрантів-сухотників у Франції; 2) заслухала прохання новозаснованої Гро-

мади в Монтро про прийняття її до складу Союзу; 3) затвердила де-які позики членам Союзу і доручила скарбниці вжити енергійних заходів що-до стягнення старих боргів, 4) доручила секретаріатові заповнити анкету в справі дітей шкільного віку, надіслану Головною Еміграційною Радою для подання відомостей на засідання 8 жовтня відповідної підкомісії Дорадчої Ради Високого комісара Ліги Націй в справах біженців; 5) постановила 5-6 жовтня вислати до Громади в Крезо з інформаційною метою одного з членів Ген. Ради. Так само в принципі вирішила відвідати Громед в Монтро і Коломбель та Дів-сюр-Мер; 6) затвердила бюлетень ч. 2; 7) принципово обговорила справу анкети між французькими діячами для вияснення відношення франгромадської opinii до питання української національності; 8) доручила секретаріатові обслідування стану франц. професійної освіти і вишукування способів використання її для укр. емігрантів і 9) прийняла до відома звіт про стан збору грошей на улаштування приїзду до Франції з лекціями д-ра Д. Донцова.

— В Сорбоні. В 1929-30 р. в Сорбоні проф. С. Г. Сватіков буде читати курс «Проблема федералізму та національні питання в Росії». (1905-1925). В цей курс входить історія національних рухів не тільки серед національностей, що давно боролися за свою автономію чи незалежність, але і тих, які лише в 1905 році пристали до цього руху (якути, буряти і інші). Видне місце в курсі одведено історії української політичної думки в 1905-1925 р. р.

В Польщі.

— Подорож п. В. Краснопільського на периферію. Організаційне життя укр. політичної еміграції в Польщі з кожним днем робить нові поступки. Ще недавно лише проєктом УЦК було організувати живий зв'язок з периферією шляхом сис-

тематичного відвідування її членами УЦК — сьогодні цей проєкт вже переводиться в дійсність. Маємо на увазі подорож члена Головної Управи УЦК п. В. Краснопільського, підчас якої, на протязі місяця відвідав він цілу низку осередків скупчення нашої політичної еміграції, знайомлючися з їх життям та з їх потребами. В своїй подорожі, яка тривала від 15 липня до 15 серпня п. В. Краснопільський відвідав Рейовець. Берестє, Блудень, Іваневичі, Слонім, Вовковиськ, Гродно, Сувалки, Білосток, Гайнівку і Біловіжжа. Підчас цієї поїздки при допомозі п. В. Краснопільського було заложено нові Відділи УЦК в Бересті і в Івацевичах і організовано Відділи — в Сувалках і Біловіжжі. Вражіння, які виніс п. В. Краснопільський з своєї подорожі надзвичайно приємні. Ствердив він всюди надзвичайну організованість і культурність нашої еміграції, яку підкреслює і який досить часто заздрить місцеве населення, як українське, так і польське. В низці осередків (Сувалки, Біловіжжа) існують каси самопомоги, фонди яких систематично збільшуються членськими внесками, що виносять 1 золотий і вносяться членами кас 2 рази місячно. З досить поважних сум, які збирають каси, одержують члени, в випадках наглої потреби, допомоги, позички і т. п.

Українська еміграція на місцях і далі скаржиться на брак української літератури. Мандрівні бібліотеки, які урухомив цього року УЦК роблять своє, але їх за мало.

В переважачій кількості українські емігранти, що перебувають тут, одружені. Приємне вражіння робить те, що діти емігрантів виховуються в українському дусі і змалку вже виявляють свій український патріотизм і свою національну свідомість. Для цих українських дітей передбачає Головна Управа УЦК відкриття при відділах УЦК низки «народних шкіл».

Звертає на себе увагу устаткування державної думки нашої еміграції, яка уважно стежить за світовими подіями і цікавиться всі-

Ма проявами життя на Україні Урядові УНР бажас вона успіху в праці, з ним лучить надії скорого повороту на Україну.

У всіх осередках зустрічали п. Краснопільського надзвичайно сердечно і тепло.

В Чехії.

— Російська мова в укр. гімназії. В Укр. Гімназії в Ржевицях коло Праги цього року заведено від своєї класи, як предмет вивчення московську мову. Не знаємо, які чинники до цього спричинилися, дирекція гімназії не вважала потрібним поінформувати про це громадянство. Але самий факт ли-

шається і то як факт сумний і соромний. Сумний, бо свідчить про непошану до нас (чи за себел), соромний, бо має місце в єдиній вільній українській середній школі, що стоїть під захистом єдиного вільного Українського Педагогічного Інституту.

В цій справі тим часом можемо відмітити лише гідне становище учнів, що на знак протесту виїшли з першої лекції. Українське громадянство з краю і українська еміграція, які вислали своїх дітей вчитися до гімназії мають право попросити вияснень і запитати чи робиться щось для того, щоб ця образлива для національної гідності і шкідлива для нашої культури «реформа» була знесена.

З м і с т

— Париж, неділя, 6 жовтня 1929 року — ст. 1. — Давній. Літературні спостереження — ст. 2. — Л. Л. Арабсько-жидівський конфлікт — ст. 6. — І. Заташанський. Про українську еміграцію в Америці — ст. 8. — А. К. Ілюстрація до «самостійності» УССР — ст. 10. — В. Валентин — Маленькі фел'етони — ст. 12. — Є. Гловінський. З подорожніх вражень. I — ст. 12. — М. К. Патентована брехня — ст. 15. Observer — З міжнароднього життя — ст. 19. — З преси — ст. 21. — «Чистять» (замість фел'етону) — ст. 24. — З широкого світу — ст. 25. — Хроніка. З Великої України — ст. 27. — З Укр. життя — ст. 29. — Газетні звістки ст. 30. — З життя укр. еміграції: у Франції — ст. 30. — В Польщі — ст. 31. — В Чехії — ст. 32.

Поправка.

Б минулому числі в оповістці про те, що українське кабаре підшукує артистів та танцюристів подано помилковий номер телефона. Слід читати Nord 32-48.

ПОШУКУЄТЬСЯ АРТИСТІВ

для Українського Кабаре, а також і танцюристів школи Авраменка.

Звертатися 36, Rue de Crimée, Paris-19, тел. Nord 32-48.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boite post. № 15. Paris XIII.
(дійсна лише до 31. XII. 1929 р., а з 1. I. 1930 р. — посилати безпосередне на повищу адресу редакції й адміністрації). Для переказів: «Le Trident», chèque post. de Paris 898.50.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.